

**КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

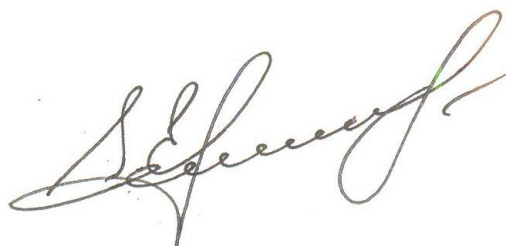
Єфіменко Світлана Миколаївна

УДК 37.015.311:62

**РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук

Кіровоград – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Садовий Микола Ілліч,

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Коберник Олександр Миколайович,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти;

кандидат педагогічних наук

Кулінка Юлія Сергіївна,

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет», доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти.

Захист відбудеться «30» квітня 2015 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.053.02 у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (зала засідань, 25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1).

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1).

Автореферат розіслано «28» березня 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т.В. Окольніча

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувались реформуванням усіх сторін суспільного життя України. Зростає значущість інтелектуально-творчої праці; взаємодії науки, техніки і суспільства; творчої спрямованості науки і науково-технічного прогресу. Суспільство диктує потребу в підготовці фахівців, здатних швидко адаптуватися до умов життя й орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі до самостійного, творчого вирішення проблем, саморозвитку і активної участі у перетворенні навколишнього світу. Ці показники характеризують людину з високим рівнем розвитку інтелектуально-творчого потенціалу.

Відповідно до закону України «Про вищу освіту» підготовка високопрофесійних педагогічних фахівців із високим рівнем інтелектуально-творчого потенціалу складає один з пріоритетних напрямів сучасної освітньої політики держави і є одним із головних напрямків дослідження педагогіки і психології вищої школи.

Психолого-педагогічні дослідження з проблем розвитку інтелекту та творчості (Г.Ю.Айзенк, О.В.Губенко, В.М.Дружинін, Є.П.Ільїн, В.О.Моляко, Ж.В.Піаже, С.Л.Рубінштейн, М.Л.Смульсон, Р.Д.Стернберг, М.О.Холодна та ін.) продукували ідеї, напрямки, закономірності інтелектуально-творчої діяльності особистості. Інтелектуальний потенціал є предметом дослідження В.І.Арістова, Г.Ф.Кургунцевої. Зміст та структурні складові творчого потенціалу особистості вивчали Д.П.Барабоха, В.О.Моляко, О.Ю.Приходько. Проблему розвитку творчої особистості майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки аналізували В.В.Іванова, В.А.Кан-Калик, Н.В.Кічук, О.А.Кривильова, Н.Ю.Посталюк, С.О.Сисоева та інші науковці. Система професійної підготовки, розвитку особистості студента як суб'єкта інноваційних освітніх процесів, його наукового та творчого стилю мислення визначена у роботах О.О.Абдуліної, О.Є.Антонової, О.А.Біди, О.С.Білоус, Ю.О.Вижевської, М.В.Гриньової, Я.В.Галети, Н.В.Гузій, О.М.Кириченко, В.О.Кравцова, О.О.Матвеевої, С.Г.Мельничука, А.О.Полякова, В.В.Радула, А.Б.Рацула, М.І.Садового, О.М.Ткаченко та інших дослідників. Професійно-педагогічна підготовка вчителя технологій є об'єктом наукових досліджень С.Я.Батишева, Т.М.Демиденко, О.М.Коберника, М.С.Корець, Ю.С.Кулінки, В.К.Сидоренка, Д.О.Тхоржевського, Л.Г.Яренчука, С.М.Ящука та інших науковців.

Дослідження показали наявність невирішених проблем. Постає питання про необхідність у підготовці вчителів, здатних до інтелектуально-творчої праці, професійного саморозвитку та актуалізації власних потенційних можливостей. Відсутність необхідності розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студентів призводить до формального навчання. Недостатній розвиток зазначеного особистісного утворення обмежить можливість майбутнього вчителя створити умови для розвитку особистості учня, оскільки своєрідність шкільного предмета «Технології» полягає у розвитку інтелектуально-творчого потенціалу учнів у процесі проектування та виготовлення виробів. Проте низький рівень

матеріально-технічної бази, відсутній поділ на технічну та обслуговуючу працю, скорочення годин на вивчення предмета унеможливорює реалізувати вимоги стандартів технологічної освіти. Учитель технологій сам має шукати можливості для повноцінного забезпечення навчально-виховного процесу. Він повинен намагатись створювати інтелектуально-творче освітнє середовище, педагогічні умови якого сприятимуть реалізації індивідуальних можливостей кожного учня.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень та педагогічного досвіду дав можливість виявити:

- суперечності між існуючим соціальним замовленням на учителів із високим рівнем інтелектуально-творчого потенціалу і недостатньою спрямованістю змісту професійної підготовки на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу студента;

- відсутність чіткого визначення змісту поняття «інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій», окреслення його структурних складових, рівнів та чинників розвитку, стимулів і механізмів прояву;

- суперечності між визнанням суспільством значення інтелектуально-творчого потенціалу в професійній самореалізації вчителя технологій та реальним рівнем теоретико-методичних розробок проблеми розвитку зазначеного потенціалу майбутніх учителів технологій.

Виявленні суперечності окреслили проблему необхідності дослідження інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій згідно вимог закону України «Про вищу освіту», що обумовило актуальність теми дослідження **«Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки»** та шляхів її вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає загальній науково-дослідній проблемі кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка: «Організаційно-педагогічні умови соціально-професійної підготовки учительських кадрів» (державний реєстраційний номер 0104U003704). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 10 від 28.05.2012 року) та погоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 26.02.2013 року).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у процесі професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вчителя технологій у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у процесі професійної підготовки.

Гіпотеза дослідження: процес розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій буде ефективним за реалізації наступних

організаційно-педагогічних умов: створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічного забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій.

Відповідно до мети дослідження визначені наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз філософських і психолого-педагогічних джерел із проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, виявити закономірності його еволюції.

2. На основі аналізу наукових джерел із проблеми дослідження з'ясувати й науково обґрунтувати сутність, зміст поняття «інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій», окреслити його структуру та виокремити компоненти, показники, рівні розвитку зазначеного особистісного утворення.

3. Розробити методiku діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, здійснити діагностику та провести порівняльний діагностичний аналіз рівня розвитку потенціалу студентів.

4. Науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки, на їх основі визначити зміст та структуру технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, експериментально перевірити її ефективність.

5. Розробити та апробувати в ході педагогічного експерименту навчально-методичні рекомендації з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки.

Для розв'язання завдань, досягнення мети та перевірки гіпотези використано такі **методи дослідження**:

- *теоретичні* (аналіз філософських, педагогічних, психологічних наукових джерел із проблеми дослідження), що дали змогу обґрунтувати концептуальні засади роботи; інтерпретаційно-аналітичний метод, використаний для аналізу, синтезу, систематизації й узагальнення наукових положень; порівняльний аналіз для зіставлення вітчизняного і зарубіжного змістового наповнення методичної професійної підготовки вчителя;

- *емпіричні* (анкетування, тестування, спостереження) що оптимізували діагностику рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; педагогічний експеримент, який допоміг верифікувати ефективність технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; прогностичний метод для апробації й упровадження розроблених навчально-методичних матеріалів із проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій;

- *статистичні* (частотний розподіл, критерій Стьюдента, коефіцієнт рівня розвитку) для статистичної обробки та узагальнення експериментальних даних.

Дослідно-експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проведена на базі Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Київського національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова,

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Всього в експерименті взяли участь 450 студентів.

Організація дослідження. Дослідження проводилось упродовж 2009-2014 рр. і охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На *першому етапі* (2009–2010 р.) здійснено аналіз стану теоретичної розробки проблеми дослідження в науково-педагогічній літературі, сформульовано мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження, визначено зміст і теоретико-методичні засади розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у процесі професійної підготовки; опрацьовано науково-методичну літературу з проблеми дослідження.

На *другому етапі* (2011-2012 рр.) розроблено методика діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; проведено констатувальний етап педагогічного експерименту й узагальнено його результати; визначено контрольні й експериментальні групи; теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, підготовлено методичне забезпечення цього процесу; впроваджено в навчальний процес посібник «Психолого-педагогічні закономірності діагностики та формування інтелектуально-творчого потенціалу у майбутніх учителів технологій», розроблено навчально-методичний комплекс спецкурсу з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій.

На *третьому етапі* (2013-2014 рр.) реалізовано формувальний етап педагогічного експерименту шляхом упровадження в навчальний процес спецкурсу з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; проведено експериментальну перевірку гіпотези дослідження; здійснено апробацію організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; здійснено статистичну обробку експериментальних даних; узагальнено результати експерименту і виокремлено висновки дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: розкрито сутність розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій як системи психолого-педагогічних впливів, в умовах яких відбувається збереження генетичного потенціалу та забезпечуються якісні і кількісні зміни набутого потенціалу; досліджено і науково обґрунтовано структуру інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього фахівця технологій у єдності мотиваційного, інтелектуального, творчого, когнітивного, емоційно-вольового, особистісного компонентів на основі обґрунтованих організаційно-педагогічних умов (створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій); обґрунтовано й розроблено методика діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, виділено

рівні (початковий, середній, достатній, високий) розвитку зазначеного особистісного утворення; *уточнено*: поняття «інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій»; систему педагогічних підходів, дидактичних принципів, форм, методів, прийомів, засобів навчання у створенні нового інтелектуально-творчого освітнього середовища; зміст понять «організаційно-педагогічна умова», «інтелектуально-творчий освітній потенціал», «інтелектуально-творче освітнє середовище»; трактування сутності дефініцій «інтелект», «біологічний інтелект», «психометричний інтелект», «соціальний інтелект», «практичний інтелект», «емоційний інтелект», «академічний інтелект», «творчість», «інтелектуально-творча діяльність», «творчий потенціал», «інтелектуальний потенціал»; розмежування понять «мислення», «інтелектуальний потенціал», «інтелект» та «творчість», «творчий потенціал», «креативність»; *подальшого розвитку набули*: особистісно-орієнтований, діяльнісний, проблемний, інтерактивний, проектний, розвивальний підходи в умовах створеного інтелектуально-творчого освітнього середовища; особливості реалізації дидактичних принципів в умовах запропонованого освітнього середовища; наукові погляди до визначення поняття інтелекту і творчості, видів інтелекту, основних аспектів, етапів та механізмів творчого процесу; наукові концепції психолого-педагогічних досліджень щодо обґрунтування зв'язку творчості та інтелекту; теорія та методика розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у процесі професійної підготовки та моніторинг якості її результатів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні теоретично обґрунтованої й експериментально перевіреної системи діагностики й розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; апробації науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов ефективного розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього фахівця технологій; створенні та практичному впровадженні спецкурсу з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; розробці та впровадженні в навчально-виховний процес навчально-методичного комплексу та методичного забезпечення спецкурсу. Результати дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах, у системі післядипломної підготовки педагогічних працівників, а також під час створення нових навчальних програм, написання навчальних посібників тощо.

Вірогідність одержаних результатів забезпечується методологічним обґрунтуванням основних положень дослідження; системним аналізом теоретичного й емпіричного матеріалу; використанням взаємопов'язаних методів дослідження; застосуванням методу математичної статистики; різнобічним об'єктивним аналізом досліджуваної проблеми, її теоретичних та практичних аспектів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Результати дослідження *впроваджено* в навчальний процес Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 244-н від

24.10.2014 р.), Київського Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 744 від 26.11.2014 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 551/03 від 26.12.14 р.).

Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлювались у доповідях на науково-практичних конференціях різних рівнів, а саме: *міжнародних*: «Сучасні тенденції розвитку технологічної та професійної освіти в Україні у контексті європейської інтеграції» (Умань, 2010), «Засоби і технології сучасного навчального середовища» (Кіровоград, 2010), «Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві» Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (Київ, 2010), «Інноваційні технології управління компетентнісно-світоглядним становленням учителя: фізика, технології, астрономія (Кам'янець-Подільський, 2011), «Проблеми професійного становлення майбутнього фахівця в умовах сучасного освітнього простору» (Кіровоград, 2013), XXX Міжнародній науково-практичній конференції «Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения» (Новосибірськ, 2013); *всукраїнських*: «Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій та технологічній галузях» (Бердянськ, 2011), «Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога» (Євпаторія, 2012), «Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів: тенденції та перспективи» (Кривий Ріг, 2012); *міжрегіональних*: конференція, присвячена 80-річчю фізико-математичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (Кіровоград, 2010).

Публікації. Результати та основні положення дослідження відображено у 20 наукових публікаціях автора, з яких 17 – одноосібних, з них: 9 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, 1 стаття та 6 тез – у матеріалах науково-практичних конференцій (2 – у співавторстві), 1 стаття – у іншому науковому виданні (у співавторстві), 1 навчальний посібник, 1 спецкурс.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 376 сторінок, з яких 185 сторінок основного тексту, 11 додатків на 160 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 12 рисунків. У списку використаних джерел 271 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано гіпотезу дослідження, методологічні складові дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи та наведені дані про апробацію й упровадження отриманих результатів, подана інформація про друковані праці, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Розвиток у майбутніх учителів технологій інтелектуально-творчого потенціалу як педагогічна проблема» – на основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури розглянуто теоретичні аспекти розвитку інтелектуально-творчого потенціалу у майбутніх учителів технологій; уточнено сутність визначальних для нашого дослідження аспектів поняття «інтелектуально-творчий потенціал»; узагальнено наукові підходи до визначення змісту понять інтелекту, творчості, потенціалу та їх взаємозв'язку; окреслено структуру інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій та науково обґрунтовано компоненти зазначеного особистісного утворення.

Здійснено аналіз праць Г.Ю.Айзенка, Е.Ч.Боно, Д.П.Гілфорда, Є.П.Ільїна, В.А.Кан-Калик, Н.В.Кічук, В.Ю.Крамаренко, О.А.Кривильової, О.Н.Лук, В.О.Моляко, Ж.В.Піаже, Я.О.Пономарьова, С.Л.Рубінштейна, С.О.Сисоєвої, М.Л.Смульсон, М.О.Холодної та інших науковців, який дав змогу конкретизувати зміст і структуру поняття «інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій». Воно визначено нами як інтегрована інтелектуально-творча якість особистості вчителя, що відображає можливості актуалізації внутрішніх ресурсів особистості у продуктивній творчій педагогічній діяльності та потенційну здатність до інтелектуально-творчого професійного саморозвитку. Означене поняття характеризується здатністю вчителя продуціювати нові ідеї, орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі, самостійно, творчо вирішувати проблеми, швидко виходити з нестандартних ситуацій. Воно включає сукупність мотиваційних, інтелектуально-творчих, когнітивних, емоційно-вольових, особистісних властивостей особистості вчителя. Відповідні компоненти (мотиваційний, інтелектуальний, творчий, когнітивний, емоційно-вольовий, особистісний) та їх показники складають узагальнену структуру інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій, рис. 1. Взаємообумовленість компонентів зазначеного особистісного утворення характеризує взаємозв'язок інтелектуальної та творчої складової пізнавальної діяльності людини.

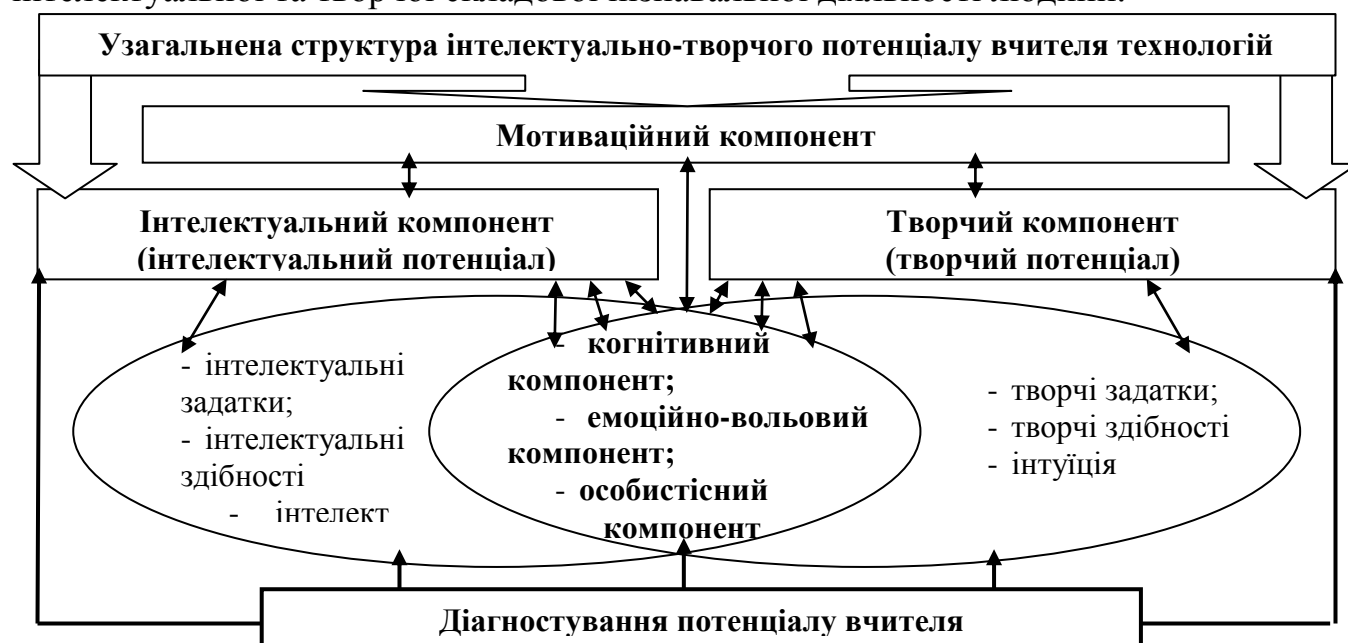

Рис. 1. Схема інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій

Нами виділено 151 загальний показник та здійснено їх розподіл за компонентами інтелектуально-творчого потенціалу фахівця технологій. Науково обґрунтовано, що мотиваційний компонент зумовлює розумову і творчу спрямованість особистості вчителя, він є потужним стимулом до навчання впродовж усього життя, самоствердження, самоактуалізації. Показники мотиваційного компонента є джерелом інтелектуально-творчої активності, вони детермінують ставлення до навчально-пізнавальної діяльності. Інтелектуальний компонент стимулює до пізнавальної розумової діяльності, вирішення проблем, вивчення і усвідомлення нового. Його показники відображають інтелектуальні потенційні можливості вчителя, до яких ми відносимо інтелектуальні задатки, здібності, інтелект. Творчий компонент інтелектуально-творчого потенціалу спрямовує вчителя на творчу діяльність. Показники даного компонента відображають творчі потенційні можливості вчителя, зокрема: творчі задатки, здібності, інтуїцію. Когнітивний компонент інтелектуально-творчого потенціалу відображає інтелектуально-творчі потенційні можливості пізнавальної сфери вчителя технологій, головними складовими якої є відчуття, сприймання, мислення, увага, уява, пам'ять, мовлення. Показники емоційно-вольового компонента відображають ті емоційно-вольові якості, які необхідні вчителю технологій для емоційної регуляції пізнавальної діяльності, концентрації інтелектуальних і творчих зусиль, старанного, відповідального, наполегливого, рішучого, цілеспрямованого пошуку і розв'язання проблем. Особистісний компонент інтелектуально-творчого потенціалу відображає потенційні можливості особистісної сфери фахівця технологій. Його показники сприяють відкритості новому досвіду, легкому пристосуванню до нових фактів і обставин, професійній самореалізації учителя, досягненню ефективних результатів педагогічної діяльності, застосуванню власних стратегій діяльності з урахуванням системи вимог, обумовлених професією та моральними принципами.

Основні положення психолого-педагогічної систематизації компонентів інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій покладені в основу розробки авторської методики діагностики та технології розвитку зазначеного особистісного утворення майбутнього фахівця технологій.

У другому розділі – «Технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій» – на основі аналізу науково-методичної літератури (О.А.Біда, М.В.Гриньова, Н.В.Гузій, Н.В.Кічук, О.М.Коберник, О.А.Кривильова, Ю.С.Кулінка, В.О.Моляко, Н.Ю.Посталюк, С.Л.Рубінштейн, М.І.Садовий, С.О.Сисоєва, М.Л.Смульсон, М.О.Холодна та ін.) та результатів констатувального етапу педагогічного експерименту, ми виділили педагогічні підходи, принципи, прийоми, методи, засоби та форми навчання, розробили організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій та визначили структуру технології розвитку зазначеного особистісного утворення студента.

У структурі запропонованої технології організаційними формами навчання є аудиторні заняття (лекція, лабораторне, практичне, семінарське та індивідуальне заняття, консультація), виконання індивідуальних завдань, самостійна робота

студентів, практична підготовка і контрольні заходи. Ми використали групи методів навчання: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж), наочні (ілюстрація, демонстрація, спостереження), практичні (семінарське заняття, практична робота). Особливу увагу звернули на інноваційні методи навчання. Нами використано прийоми активізації когнітивної сфери особистості студента (прийоми активізації уваги, відчуттів, мислення тощо). Засобами навчання у структурі запропонованої технології навчання слугує різноманітне навчальне обладнання, що використовується у системі пізнавальної діяльності. Під час розробки структури технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій нами враховано загальнодидактичні принципи, на яких базується організація підготовки і діяльності таких фахівців (систематичності й послідовності, наочності, науковості, свідомості й активності, доступності і посиленості навчання, забезпечення міцності і результативності навчання, врахування вікових та індивідуальних можливостей суб'єктів навчання, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою). У структурі запропонованої технології систему педагогічних технологій інтелектуально-творчого освітнього потенціалу складають: традиційна, діяльнісна, проблемна, інтерактивна, проектна, розвивальна, особистісно-орієнтована підсистеми.

Запропонована технологія навчання базується на засадах інтелектуально-творчого освітнього потенціалу та інтелектуально-творчого освітнього середовища. Освітній потенціал ми розглядаємо як сукупність педагогічних підходів, форм, методів, принципів, прийомів, засобів навчання, які забезпечують створення інтелектуально-творчого освітнього середовища, що розглядається як система, складові, ознаки та вимоги якої спрямовані на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Ефективність середовища забезпечується проблемністю і невизначеністю, процесуальністю, сприятливим мікрокліматом навчальної діяльності, творчою атмосферою, наповненою інтелектуальним змістом. Воно має 5 специфічних ознак: забезпечення мотивації діяльності, інтелектуально-творча характеристика діяльності, когнітивна характеристика діяльності, емоційно-вольова характеристика діяльності, особистісна характеристика діяльності.

Поняття «організаційно-педагогічна умова» ми розглядаємо як сукупність об'єктивних можливостей інтелектуально-творчого освітнього середовища, спрямованих на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій. Нами визначено, науково обґрунтовано та апробовано наступні організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій: створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій.

Створення інтелектуально-творчого освітнього середовища передбачає забезпечення навчального процесу проблемністю і невизначеністю, процесуальністю, сприятливим мікрокліматом навчальної діяльності, творчою атмосферою, наповненою інтелектуальним змістом. Проблемність і

невизначеність навчального середовища забезпечується шляхом насичення змісту навчального матеріалу проблемними ситуаціями. Процесуальність навчального середовища передбачає перерозподіл акценту на предмет і процес діяльності, а не на її результат. Сприятливий мікроклімат навчальної діяльності забезпечується психологічним комфортом, позитивним емоційним фоном та сприяє співтворчості суб'єктів навчальної діяльності. Творча атмосфера, наповнена інтелектуальним змістом, забезпечується шляхом творчої насиченості навчального середовища системою творчих завдань з інтелектуальним наповненням.

Психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності передбачає на заняттях дисциплін циклу фундаментальної професійної та практичної підготовки моделювання ситуацій майбутньої професійної діяльності, спрямованих на раціональне вирішення педагогічних завдань. Визначена організаційно-педагогічна умова забезпечує практичне спрямування знань, реалізацію у процесі педагогічної практики теоретичних знань і практичних умінь, виконання кваліфікаційних робіт, організацію майстер-класів, виставок-ярмарок, демонстрацій студентських творчих здобутків. Розвиток у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійно-фахових інновацій, вміння самостійного набуття необхідних професійних знань і вмінь, навичок самостійного пошуку, систематизації і застосування у практичній діяльності необхідної інформації також відображає зміст організаційно-педагогічної умови.

Забезпечення мотивації пізнавальної діяльності здійснюється шляхом опори змісту навчання на внутрішні умови пізнавальної діяльності. Вона забезпечує індивідуальний підхід у навчанні з урахуванням компетенцій, досвіду, інтересів, індивідуальних та вікових особливостей студентів. Оптимальне навантаження когнітивної сфери та спільне включення всіх компонентів інтелектуально-творчого потенціалу студентів у процесі засвоєння навчального матеріалу відображають зміст зазначеної організаційно-педагогічної умови.

Активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій передбачає застосування у навчальному процесі інноваційних методів навчання. Організаційно-педагогічна умова забезпечує залучення студентів до різних видів творчої художньо-естетичної діяльності, відвідування майстер-класів майстрів народної творчості, музеїв та виставок-ярмарок прикладної та технічної творчості, науково-практичних конференцій, фахових конкурсів і олімпіад, підготовки доповідей з недостатньо розроблених психолого-педагогічних проблем. Організаційно-педагогічна умова передбачає інтеграцію знань із різних галузей науки і виробництва та застосування міжпредметних зв'язків у навчальному процесі.

З метою ефективною реалізації запропонованої технології навчання доцільною є міжпредметна системність, що передбачає системне застосування організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студентів на заняттях з дисциплін циклу фундаментальної професійної та практичної підготовки. При цьому педагогічно доцільне поєднання традиційної та інноваційних педагогічних технологій є умовою ефективною особистісно-орієнтованою розвивальною взаємодією суб'єктів навчально-виховного процесу.

Запропонована технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій на основі визначених організаційно-педагогічних умов лягла в основу розроблених та апробованих у ході педагогічного експерименту навчально-методичних рекомендацій із діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі дисертації – **«Дослідно-експериментальні результати розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки»** – визначено й обґрунтовано організаційні принципи дослідження, розроблено та апробовано авторську методику діагностики рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, представлено результати педагогічного експерименту.

Специфіка авторської методики діагностики полягає в тому, що вона дозволяє діагностувати окремо кожен показник і визначити його рівень за балами, які отримує студент у результаті виконання завдання тесту. Виділений нами 151 загальний показник інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій розподілено за компонентами та рівнями розвитку (початковим, середнім, достатнім, високим) зазначеного особистісного утворення, в результаті чого отримано 392 показники. Результати оцінювання кожного показника дозволяють дослідити рівень розвитку відповідного компонента та визначити загальний рівень розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студента.

Нами експериментально апробовано авторську методику діагностики рівня інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій та з'ясовано, що практично у третини студентів переважає початковий рівень розвитку зазначеного особистісного утворення. За результатами діагностики окремо кожного компонента інтелектуально-творчого потенціалу найвищий коефіцієнт рівня розвитку виявився на початковому рівні (48,17%) у творчого компонента. Найнижчі коефіцієнти всіх компонентів інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій виявились на високому рівні розвитку (12,81-18,70%). Найменш розвиненими виявились творчий, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти.

Технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу у майбутніх фахівців реалізовувалась через дослідно-експериментальну роботу, основними завданнями якої були: створення контрольних та експериментальних груп; впровадження спецкурсу з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у експериментальних групах; експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у ході педагогічного експерименту. Під час формувального етапу педагогічного експерименту реалізація технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій здійснена у розробленому і апробованому в процесі педагогічного дослідження спецкурсі з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій. Більшість

тем програми спецкурсу були запровадженні у навчальний процес під час вивчення дисциплін циклу фундаментальної професійної та практичної підготовки. Тому спецкурс реалізовувався як у цілісній його реалізації, так і в диференційованій у процесі вивчення фахових дисциплін.

На основі результатів формувального етапу педагогічного експерименту ми здійснили підрахунок позитивних відповідей за компонентами досліджуваного потенціалу та групами (експериментальною та контрольною) і визначили, що коефіцієнти рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студентів експериментальних груп порівняно зі студентами контрольних груп зросли у 1,18-2,27 рази. Найбільше значення зросту мають мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти. Визначивши коефіцієнти загального рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольних та експериментальних групах, ми виявили середній рівень розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольній групі з загальним коефіцієнтом 28,69% (див. табл.). Найменше значення загального коефіцієнта рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольній групі виявилось на високому рівні і складає 16,80%. Порівняно з результатами контрольної групи, найменше значення загального коефіцієнта рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в експериментальній групі виявилось на початковому рівні і складає 15,48%, найбільше значення – на достатньому рівні і складає 42,90%. На високому рівні зазначений коефіцієнт складає 23,86%.

Таблиця

Порівняння коефіцієнтів загального рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу за результатами педагогічного експерименту

Рівні Етапи експерименту	Початковий		Середній		Достатній		Високий	
	Р	К,%	Р	К,%	Р	К,%	Р	К,%
Констатувальний	3860	31,00	3404	27,34	3840	26,67	3057	15,68
Формувальний (контрольна група)	3478	27,94	3572	28,69	4087	28,38	3276	16,80
Формувальний (експериментальна група)	1927	15,48	2314	18,59	6177	42,90	4653	23,86
Різниця $ K_e - K_{\text{контр.}} $	1551	12,46	1258	10,10	2090	14,52	1377	7,06

З аналізу результатів педагогічного експерименту випливає, що загалом студенти за результатами навчання за експериментальною програмою спецкурсу досягли достатнього рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу. Результати експерименту дають підстави зробити висновок про доцільність використання організаційно-педагогічних умов технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій.

В ході дослідження ми дійшли загальних **висновків**.

1. У освітній парадигмі XXI століття передбачається реалізація розвивального, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до розвитку особистості майбутнього вчителя та переосмислення характеру його професійної підготовки. Проте вона не містить положень щодо обґрунтування шляхів розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів. До таких

шляхів ми віднесли: реалізація в навчально-виховному процесі технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій на основі розроблених організаційно-педагогічних умов; запровадження в навчальний процес спецкурсу з діагностики та розвитку майбутнього вчителя технологій.

На основі проведеного дослідження ми встановили, що педагогічні принципи систематичності й послідовності, наочності, науковості, свідомості й активності, доступності і посиленості навчання, забезпечення міцності і результативності навчання, врахування вікових та індивідуальних можливостей суб'єктів навчання, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою потребують доповнення і нової інтерпретації щодо закономірностей розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в умовах нової освітньої парадигми та закону України «Про вищу освіту». Принципи навчання ми доповнили новою інтерпретацією їх реалізації в умовах інтелектуально-творчого освітнього середовища на основі педагогічно-доцільного поєднання традиційної та особистісно-орієнтованої, діяльнісної, проблемної, інтерактивної, проектної, розвивальної педагогічних технологій.

2. Інтегрованою якістю особистості вчителя технологій, що відображає можливості актуалізації внутрішніх ресурсів особистості у продуктивній творчій педагогічній діяльності та потенційну здатність до інтелектуально-творчого професійного саморозвитку є інтелектуально-творчий потенціал. Це поняття ми характеризуємо здатністю вчителя продуціювати нові ідеї, орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі, самостійно, творчо вирішувати проблеми, швидко виходити з нестандартних ситуацій. Воно включає сукупність мотиваційних, інтелектуально-творчих, когнітивних, емоційно-вольових, особистісних властивостей особистості вчителя. Відповідні компоненти (мотиваційний, інтелектуальний, творчий, когнітивний, емоційно-вольовий, особистісний) та їх показники складають узагальнену структуру інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій. Розподілений 151 показник за компонентами та рівнями (початковим, середнім, достатнім, високим) є критеріями визначення рівня зазначеного особистісного утворення студента. Основні положення психолого-педагогічної систематизації компонентів зазначеного особистісного утворення покладені в основу розробки методики діагностики та технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій.

3. Розроблена нами методика діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій дозволила дослідити окремо кожен компонент за його показниками та визначити загальний рівень розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студента, що відповідає вимогам системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, проблемного, розвивального педагогічних підходів. Авторська методика діагностики дала змогу з'ясувати набуття студентами початкового рівня загального розвитку інтелектуально-творчого потенціалу, виділити, що найменш розвиненими виявились творчий, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти. Визначені психолого-педагогічні чинники труднощів, які зазнають студенти у знаходженні та вирішенні

проблемних ситуацій, випробуванні нових способів дій, самостійному виконанні складних творчих та інтелектуально насичених завдань. З'ясовано, що початковий рівень здібностей до наукової, технічної та педагогічної творчості обумовлений переважанням репродуктивного стилю мислення, початкового рівня професійного мислення, відсутністю почуття любові до знань у суб'єктів навчання. Встановлено, що більшість студентів керуються переважно зовнішніми мотивами навчальної діяльності, а тому втрачають інтерес до учительської професії, не бажають розвивати свої інтелектуальні і творчі здібності, не впевнені у своїх можливостях, не допитливі, не ініціативні, не наполегливі в досягненні цілей. На основі сформованої діагностики розроблено спецкурс, який дав можливість врахувати психолого-педагогічні особливості розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій і зробити висновок, що без розвитку мислення і всіх інших психічних процесів і станів, що з ним взаємодіють, не відбудуватиметься розвиток потенціалу майбутнього фахівця технологій.

4. Виділені та науково обґрунтовані нами організаційно-педагогічні умови (створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій) забезпечили ефективність технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій. Розроблена технологія містить психологічні, педагогічні, дидактичні аспекти, визначила шляхи інтегрованої взаємодії принципів, методів, засобів, прийомів, педагогічних підходів та організаційно-педагогічних умов, що забезпечує створення ефективного інтелектуально-творчого освітнього середовища, де інтегровані дидактичні принципи систематичності й послідовності, наочності, науковості, свідомості й активності, доступності і посиленості навчання, забезпечення міцності і результативності навчання, врахування вікових та індивідуальних можливостей суб'єктів навчання, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою. Таке середовище є системою забезпечення розвитку інтелектуально-творчого потенціалу, містить нові педагогічні підходи, які збагатили теоретичні надбання психолого-педагогічної науки у частині вдосконалення змісту, структури, психолого-педагогічних впливів щодо професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Запровадження в педагогіку поняття «потенціальне середовище» сприяє взаємодії, інтеграції організаційно-педагогічних умов, методів, принципів, засобів, педагогічних підходів та надає можливість ефективного впливу складових середовища на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій. Результати формувального етапу педагогічного експерименту показали, що запропонована технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій є ефективною за умов педагогічно доцільного поєднання традиційного та особистісно-орієнтованого, проектного, діяльнісного, проблемного, інтерактивного, розвивального навчання.

За результатами формувального етапу педагогічного дослідження різниця коефіцієнтів рівня розвитку потенціалу студентів експериментальних та

контрольних груп є суттєвою і складає 1,18-2,27 рази, що підтверджує ефективність запропонованої технології навчання.

5. Технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій лягла в основу розроблених та апробованих у ході педагогічного експерименту навчально-методичних рекомендацій із діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх фахівців технологій. Визначена у спецкурсі з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій запропонована технологія навчання реалізується через запровадження в навчальний процес організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій.

Досліджені проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій показують перспективність практичного використання методу психолого-педагогічних узагальнень і особистісно-орієнтованого, діяльнісного, проектного, проблемного, інтерактивного, розвивального підходів у підготовці вчителя технологій. Реалізація вказаних узагальнень і підходів забезпечується за схемою: структура інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій \Rightarrow методологія особистісно-орієнтованого, діяльнісного, проблемного, інтерактивного, проектного, розвивального навчання \Rightarrow розробка організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій \Rightarrow створення технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій \Rightarrow пошук механізму реалізації технології \Rightarrow вихід на створення освітнього інтелектуально-творчого середовища \Rightarrow практичне запровадження шляхів реалізації технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у конкретних навчальних дисциплінах та спецкурсі. Запропонована психолого-педагогічна схема вирішення досліджуваної проблеми збагачує педагогічну науку новими знаннями.

Експериментальне дослідження та результати спостереження за роботою студентів під час навчання та педагогічної практики дозволяють стверджувати про результативність та ефективність запропонованої технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій, визначених організаційно-педагогічних умов її застосування, педагогічних підходів, форм, методів, принципів, засобів, прийомів роботи. Таким чином, результати проведеного педагогічного експерименту підтвердили гіпотезу дослідження.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1.Єфіменко С. Діагностика інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій / Світлана Єфіменко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. М. Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Ч. 2. – С. 230–240.

2.Єфіменко С. М. Визначення поняття інтелекту у різних концепціях психолого-педагогічних досліджень / С. М. Єфіменко // Наукові записки. – Серія :

Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 121. – Ч. II. – С. 90–95.

3.Єфіменко С. М. Врахування інтелектуальних особливостей майбутнього учителя як психологічна основа розвиваючого навчання в процесі професійної підготовки / С. М. Єфіменко // Зб. Статей. – Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – Вип. 36. – Ч.2.: Проблеми сучасної педагогічної освіти. – С. 102–108.

4.Єфіменко С. Методика діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій / Світлана Єфіменко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 90. – С. 100–103.

5.Єфіменко С. М. Організація творчої діяльності майбутніх учителів технологій у процесі створення сучасної колекції одягу на основі національного українського костюма / С. М. Єфіменко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 4. – С.116–23.

6.Єфіменко С. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів технологій / С. М. Єфіменко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / редкол. : Атаманчук П. С. (голова, наук. ред.) та ін. – Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – Вип. 17: Інноваційні технології управління компетентністю-світоглядним становленням учителя: фізика, технології, астрономія. – С. 150–152.

7.Єфіменко С. М. Створення інтелектуально-творчого середовища в процесі організації проектно-технологічної діяльності майбутніх учителів технологій / С. М. Єфіменко // Наукові записки. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Серія : Психолого-педагогічні науки / за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – №10. – С. 216–220.

8.Єфіменко С. М. Структура та зміст інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій / С. М. Єфіменко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць / гол. ред. Бакум З.П. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. – С.267–274

9.Єфіменко С. Психологічні особливості студентського віку / Світлана Єфіменко // Наукові записки. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 103. – С. 140–149.

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

10.Ефименко С. Н. Организационно-педагогические условия развития интеллектуально-творческого потенциала будущих учителей технологий / С. Н. Ефименко // Молодой ученый. – Казань : ООО «Издательство Молодой ученый», 2014. – № 19 (78). – С. 538–542.

Стаття у іншому науковому виданні:

11. Єфіменко С. М. Шляхи діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій / С. М. Єфіменко, М. І. Садовий // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. –

Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи : збірник наукових праць / за ред. В. П. Сергієнка. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 22. – С. 111–115.

Статті та тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

12.Єфіменко С. М. Інтелектуально-творчий потенціал учителя і його діагностика / С. М. Єфіменко, М. І. Садовий // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві». – Київ, 2010. – С. 82.

13.Єфіменко С. М. Про один з підходів діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій / С. М. Єфіменко, М. І. Садовий // Засоби і технології сучасного навчального середовища : Матеріали конференції (м. Кіровоград, 21-22 травня 2010 року) / відп. ред. : С. П. Величко. – Кіровоград, 2010. – С. 94–96.

14.Єфіменко С. Формування та реалізація інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій як педагогічна проблема / Світлана Єфіменко // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю фізико-математичного факультету. – Кіровоград, 2010. – С. 135–136.

15.Єфіменко С. М. Впровадження інтегрованого курсу – один із підходів до організації творчої діяльності майбутніх учителів технологій / С. М. Єфіменко // Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій та технологічній галузях : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Бердянськ: БДПУ, 2011. – С.142–143.

16.Єфіменко С. М. До проблеми інтелектуального розвитку майбутнього вчителя / С. М. Єфіменко // Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції, (Євпаторія, 22-23 березня 2012 року) / М-во освіти і науки, молоді та спорту, Євпаторійський інститут соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта). – Євпаторія : ЄІСН РВНЗ «КГУ» (м. Ялта), 2012. – С. 144–146.

17.Єфіменко С. М. Про один із підходів до визначення структури інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій / С. М. Єфіменко // Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів: тенденції та перспективи : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Кривий Ріг, 4-6 вересня 2012 р.) / гол. ред. Бакум З.П. – Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – С. 13-14.

18.Ефименко С. Н. Определение понятия творчества студенческой молодежи в концепциях психолого-педагогических исследований / С. Н. Ефименко // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения : сборник материалов XXX Международной научно-практической конференции / Под общ. ред С. С. Чернова. – Новосибирск : ООО агентство «СИБПРИНТ», 2013. – С. 77-85.

Навчальний посібник:

19.Єфіменко С. М. Психолого-педагогічні закономірності діагностики та формування інтелектуально-творчого потенціалу у майбутніх учителів

технологій : посібник для викладачів середніх та вищих навчальних закладів / С. М. Єфіменко. – Кіровоград : ФО-П Александрова М.В., 2012. – 324 с.

Спецкурс:

20.Єфіменко С. М. Спецкурс з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій : навчально-методичний комплекс для викладачів та студентів фізико-математичного факультету, учителів технологій загальноосвітніх середніх навчальних закладів / С. М. Єфіменко. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2013. – 29 с.

АНОТАЦІЯ

Єфіменко С.М. Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2015.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій у процесі професійної підготовки.

У роботі конкретизовано зміст поняття «інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій» та окреслено його структуру. Визначено рівні розвитку зазначеного особистісного утворення (початковий, середній, достатній, високий). Виділено та здійснено розподіл показників за компонентами (мотиваційним, інтелектуальним, творчим, когнітивним, емоційно-вольовим, особистісним). Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій: створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій. Розроблено та апробовано в ході педагогічного експерименту авторську методику діагностики та технологію розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати про те, що запропонована технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій на основі розроблених організаційно-педагогічних умов є ефективною.

Ключові слова: інтелект, творчість, інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій, організаційно-педагогічна умова, інтелектуально-творче освітнє середовище, інтелектуально-творчий освітній потенціал.

АННОТАЦИЯ

Ефименко С.Н. Развитие интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на получение научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко. – Кировоград, 2015.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий в процессе профессиональной подготовки. В диссертации проанализировано состояние разработки проблемы развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий в научно-педагогической литературе. Уточнено содержание понятий «интеллект», «биологический интеллект», «психометрический интеллект», «социальный интеллект», «практический интеллект», «эмоциональный интеллект», «академический интеллект», «творчество», «интеллектуально-творческая деятельность», «творческий потенциал», «интеллектуальный потенциал», «организационно-педагогическое условие». Осуществлено разграничение понятий «мышление», «интеллектуальный потенциал», «интеллект» и «творчество», «творческий потенциал», «креативность». Обобщены научные подходы к определению взаимосвязи интеллекта и творчества. Конкретизировано содержание понятия «интеллектуально-творческий потенциал учителя технологий» и очерчена его структура. Выделено и осуществлено распределение 151 общего показателя за компонентами (мотивационным, интеллектуальным, творческим, когнитивным, эмоционально-волевым, личностным), определены уровни развития указанного личностного образования (начальный, средний, достаточный, высокий).

В работе разработана структура технологии развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий. Предложенная технология базируется на принципах интеллектуально-творческого образовательного потенциала. В его основе лежит интеллектуально-творческая образовательная среда. Определенно, научно обоснованно и экспериментально проверено эффективность организационно-педагогических условий технологии развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий, а именно: создание интеллектуально-творческой образовательной среды; психолого-педагогическое обеспечение будущей профессиональной деятельности; обеспечение мотивации познавательной деятельности; активизация научно-исследовательской деятельности будущих учителей технологий. Определенно, что разработанные организационно-педагогические условия нуждаются построения процесса профессиональной подготовки с использованием деятельного, проблемного, интерактивного, проектного, развивающего, личностно-ориентированного подходов.

Реализация технологии развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий осуществлена в разработанном и апробированном в

процессе педагогического исследования спецкурсе по диагностике и развитию интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий.

В ходе педагогического эксперимента апробирована авторская методика диагностики уровня интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий.

Результаты проведенного исследования дают основания утверждать о том, что предложенная технология развития интеллектуально-творческого потенциала будущего учителя технологий на основе разработанных организационно-педагогических условий является эффективной.

Ключевые слова: интеллект, творчество, интеллектуально-творческий потенциал учителя технологий, организационно-педагогическое условие, интеллектуально-творческая образовательная среда, интеллектуально-творческий образовательный потенциал.

ANNOTATION

Yefimenko S.M. The development of the intellectual and creative potential of the future teacher in Technologies in the process of the professional preparation. – Manuscript copyright.

The thesis for the degree of the candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. – Kirovohrad, 2015.

The thesis presents the theoretical and experimental research of the problem of the development of the intellectual and creative potential of the future teacher in Technologies in the process of the professional preparation.

In the scientific work there is concretized the sense of the notion “the intellectual and creative potential of the teacher in Technologies” and described its structure. In addition, there are defined the levels of the development of the mentioned personal phenomenon (poor, satisfactory, good, excellent), made the distribution of the indices according to the components (motivational, intellectual, creativity, cognitive, emotionally volitional, personality). It is theoretically defined and experimentally checked the efficiency of the organizational and pedagogical conditions of the development of the intellectual and creative potential of the future teacher in Technologies: the creation of the intellectual and creative educational environment; the psychological and pedagogical provision of the future professional activity; the supplying of the motivation; scientific activity of the future teacher in Technologies. There are developed and tested in the process of pedagogical experiment the author methods of the diagnostics and the technology of the development of the intellectual and creative potential of the future teacher in Technologies.

The results of the research show that the suggested technology of the development of the intellectual and creative potential of the future teacher in Technologies based on the developed organizational and pedagogical conditions is effective.

Key words: intellect, creativity, the intellectual and creative potential of the teacher in Technologies, organizational and pedagogical condition, the intellectual and creative educational environment, the intellectual and creative educational potential.